

Türkün zəfər savaşıları

İstanbulun fəthi

6-da, gecə vaxtı hücumu başladı. Buna baxmayaraq, uğur qazanılmayıb və ağır itki verən ordu geri çəkilməyə məcbur olub.

Mayın 21-də bütün Osmanlı donanması Qızıl Buynuzun önünə gəlib. Osmanlı tərəfinin bütün gücü ilə hücumu keçəcəyi düşüncəsindən şəhər əhalisi qorxuya düşüb və kilsələrin zəngləri çalınıb. Sultan qayını İsfəndiyaroğlu Qasım bəyi imperatorun yanına göndərərək onun təslim olmasını tələb edib. İmperator şəhəri təslim etməkdən imtina edib.

Sultan mayın 29-da çərşənbə axşamı ordusu ilə birlikdə namaz qılıb və mehtər birliyi hücum marşı çalmağa başlayıb. Divarda yeniçerilərin keçmə bilməsi üçün yer açılıb və yeniçerilər hücumu keçiblər. Birinci divar Osmanlıların əlinə keçib. Yeniçerilər dərhal ikinci divara hücumu başlayıblar.

Hər iki divar da zərər görmüşdü və toqquşmalar davam edirdi. Bu vaxt Yustinianın ağır yaralandığı xəbəri yayılıb. Bu, Bizans birliklərinin mövqelərində sarsıntıya səbəb olub. Bizanslı əsgərlər şəhərin küçələrinə qaçmağa başlayıblar.

Şəhər ələ keçirilən zaman imperator Konstantinin taleyi ilə bağlı dəqiq bir bilgi yoxdur. Qaynaqların çoxunda Konstantinin döyüşərkən

Yarandığı gündən keçən təqribən on səkkiz əsr ərzində İstanbul (Konstantinopol) şəhəri Roma, sonra Bizans, nəhayət, Osmanlı imperiyalarının paytaxtı olub. Bunların hər biri öz dövrünün ən qüdrətli imperiyası sayılıb.

Təsadüfi deyil ki, hələ orta əsrlərdə belə bir deyim yaranıb: İstanbul kimin əlindədirsə, o, bütün dünyaya nəzarət edir. Bu gün Avropa və Asiyanı birləşdirən İstanbul artıq paytaxt olmasa da, planetimizin ən mühüm siyasi, iqtisadi, ticarət mərkəzlərindən biridir.

Əziz oxucu, məramımız İstanbulun fəthi barədə söz açmaqdir. 770 il əvvəl, yəni 1453-cü ildə bu möhtəşəm şəhər uğrunda döyüşlər türklərin savaq tarixinin ən parlaq səhifələrindəndir.

Qeyd etmək lazımdır ki, Konstantinopolu türklərdən əvvəl də ələ keçirmək istəyənlər olub. Belə ki, VII-VIII əsrlərdə ərəb dövlətləri – Əməvilər və Abbasilər tərəfindən şəhər dəfələrlə mühasirəyə alınsa da, bu cəhdlər uğursuz olub.

Osmanlı ilk dəfə 1395-ci ildə I Bəyazidin komandanlığı ilə şəhəri fəth etməyə çalışıb. Şəhər uğrunda ağır döyüşlərin başladığı vaxt Macarıstan krallığı türklərin nəzarətində olan indiki Bolqarıstan ərazisinə hücum edib və türklərin başı macarlarla döyüşə qarışmış.

1412-ci ildə isə Bizansın paytaxtı Osmanlı sultanı I Bəyazidin oğlu Musa Çələbi tərəfindən yenidən mühasirəyə alınıb. Amma rəqib şahzadələrdən olan Mehmed Çələbinin taxt-tac uğrunda hərəkətə keçməsi ilə də Musa Çələbi niyyətindən vaz keçməli olub.

Növbəti cəhd 1421-1444-cü illərdə Osmanlı taxt-tacının sahibi II Muradın dövründə olub. Bizans İmperatoru VII İohanın Qara dəniz sahilindəki bəzi torpaqları və böyük xərac verərək şəhəri qoruyub saxlaya bilib.

Qeyd etmək lazımdır ki, Bizans imperiyası 1000 ildən artıq mövcud idi, lakin onun paytaxtı, Konstantinopol yalnız bir dəfə, 1204-cü ildə dördüncü Səlib yürüşü zamanı işğal edilmişdi. Bizanslılar 1261-ci ildə paytaxtı romalılardan azad edə bilməmişdilər.

Konstantinopolu ələ keçirmək tarixə "fateh" kimi düşmüş sultan II Mehmedə nəsis olub. O, bu şəhəri özünə tabe edəcəyinə and içmişdi və 1453-cü ildə hücumu keçib. Konstantinopolun mühasirəyə alındığını eşidən Roma Papası Bizans imperatoruna üç gəmi əsgər göndərərək və 30 gəminin də hazırlanmaqda olduğu bildirilib.

Üstəlik, Papanın xahişlə genuyalı komandir Covanni Yustiniani komandanlığındakı 700 əsgərlə köməyə gəlib. Bizans imperatoru Yustiniani ordusunun baş komandanı təyin edib.

Konstantinopolu fəth etmək çətin və müşkül iş idi. Belə ki, şəhər hündür divarlar ilə əhatə olunurdu. Divarların hündürlüyü 11 metr, eni isə 4,8 metr idi. Əsas divardan 14,5 metr irəlində 8 metr hündürlüyü olan ön divarlar vardı. Bu divarların önündə isə 18 metr enində olan xəndəklər qazılmışdı.

Divarlar təkcə qurudan ediləcək hücumlardan müdafiə üçün nəzərdə tutulmamışdı. Şəhərin dəniz sahili də

bütünlüklə divarlarla əhatələnmişdi. 1453-cü il aprelin 6-da Osmanlıların quru qoşunları Qızıl Buynuzdan Mərmərəyə doğru qala divarlarının önündə mövqə tutub.

II Mehmed vəziri Vəli Mahmud paşanı imperator Konstantinin yanına elçi kimi göndərərək şəhərin təslim edilməsini istəyib. Konstantinə cavab olaraq şəhəri qorumağa and içdiyini, "ancaq istəyərlərsə vergi verə biləcəyini" bildirib. Aprelin 12-də Osmanlıların top hücumları başlayıb.

Altı gün sonra Osmanlıların mərkəz cinahının yerləşdiyi mövqenin önündəki birinci və ikinci divarlarda boşluqlar açılıb. Sultanın əmri ilə boşluğun önündəki xəndək daşlar və qum torbaları ilə dol-

durulub. Osmanlı ordusu gecə hücumu keçib. Eyni gündə Osmanlı tərəfi dəniz hücumu da başlatmışdı. Aprelin 15-də Qızıl Buynuz ətrafına toplanan Osmanlı donanması Bizans və müttəfiqlərinin donanmalarının müqaviməti ilə qarşılaşıb.

Zənciri keçmə bilməyən Osmanlı donanması geri çəkilib. II Mehmed dövlət adamları ilə birlikdə yığıncaq keçirib. Sultan Diplonsiyon (indiki Beşiktaş) önlərində olan Osmanlı donanmasının Qalata divarları önündən qurudan yeridilərək Qızıl Buynuz endirilməsini əmr edib.

Bu əməliyyatdan Bizans tərəfinin duyuru düşməməsi üçün gəmilər aprelin 21-dən 22-nə keçən gecə piy sürülmüş taxtalar üzərindən yeridilib. Bu, dünya savaq tarixində analoqu olmayan bir hadisə idi. Şəhər açıldıqda 72 Osmanlı gəmişi uqurla limana endirilmiş və limanı bağlayan zəncir əhəmiyyətsiz qalmışdı.

Qalata mövqə tutan topçular Qızıl Buynuzdakı gəmilərlə birlikdə divarları da bombalamağa başlayıblar. Divarların yetərli səviyyədə sıradan çıxarıldığını düşünən sultan mayın

üzündən və belindən aldığı qılınc yaraları nəticəsində öldüyü bildirilir. Qaçan əsgərlərin ayaqları altında qalaraq əzilib öldüyü də iddia edilir.

Sultan II Mehmed vəzirləri və komandanları ilə birlikdə şəhərin əsas qapısından daxil olub. Aya Sofiyanın önünə gələn II Mehmed səcdə edərək torpağı öpüb və kilsəyə sığınanların təkcə kölə ediləcəyini bildirərək, çölə çıxmalarını istəyib. Onların canlarına toxunulmayıb.

Şəhərdə qalan xristianlar İslam hüququna görə mühakimə olunmayıblar, ibadətlerini sərbəst şəkildə davam etdiriblər, ancaq ata minmələri, silah daşımaları və əsgərlik onlara qadağan olunub.

Türklər İstanbulu fəth etdikdən sonra sultan II Mehmed Məmlük dövlətinə, məmlüklərin himayəsində olan Məkkəyə, Qaraqoyunlulara fəthnamələr göndərərək və bu dövlətlərdən cavab olaraq təbrik və hədiyyələr gəlib.

Məsaim ABDULLAYEV,
"Xalq qəzeti"